

NOTY O AUTORACH TEKSTÓW

Edward Balcerzan (ur. 1937) – polonista, historyk i teoretyk literatury, przekładoznawca, emerytowany profesor Uniwersytetu Adama Mickiewicza; poeta, prozaik, eseista, tłumacz. Autor monografii *Poezja polska w latach 1939–1965. Strategie liryczne. Ideologie artystyczne* (1982, 1988), a także ważnych prac teoretycznoliterackich i krytycznych, m.in. *Przez znaki* (1972), *Kręgi wtajemniczenia* (1982), *Przygody człowieka książkowego* (1990), *Śmiech pokoleń – płacz pokoleń* (1997), *O nowatorstwie* (2004). Jeden z głównych przedstawicieli szkoły poznańskiej w przekładoznawstwie. Opublikował szereg ważnych prac ujmujących zagadnienia przekładu artystycznego z perspektywy strukturalistycznej i semiotycznej, m.in. *Styl i poetyka twórczości dwujęzycznej Brunona Jasińskiego. Z zagadnień teorii przekładu* (1968), *Literatura z literatury (strategie tłumaczy)* (1998) i *Tłumaczenie jako „wojna światów”* (2009). Zredagował pionierską antologię *Pisarze polscy o sztuce przekładu* (1977; wyd. drugie, poszerz., z E. Rajewską, 2007). [M.H.]

Stanisław Barańczak (ur. 1946) – poeta, eseista i tłumacz, jeden z najważniejszych twórców pokolenia Nowej Fali. Jego tomy poetyckie, np. *Dziennik poranny* z 1972 r. zawierają nie tylko wiersze oryginalne, ale także przekłady. Związany początkowo z Uniwersytetem Adama Mickiewicza, od 1981 r. profesor na Uniwersytecie Harvarda. W tym okresie wydał liczne tomy wierszy, m.in. opartą na chwycie przekładu *Podróż zimową* (1994), oraz szkice, m.in. *Breathing Under Water and Other East European Essays* (1990), *Tablica z Macondo* (1990), *Poezja i duch uogólnienia* (1996). Od końca lat siedemdziesiątych przekłada poezję anglojęzyczną i rosyjską, ma w dorobku bez mała 50 książek przekładowych, m.in. antologię *Od Chaucera do Larkina* (1993) oraz wydawaną od 1990 r. serię Biblioteczka Poetów Języka Angielskiego. Przełożył też 25 dramatów Shakespeare’a. Szkice o przekładzie wyrosłe z praktyki tłumaczeniowej i badań naukowych Barańczaka znalazły się w tomie *Ocalone w tłumaczeniu. Szkice o warsztacie tłumacza poezji z dołączeniem małej antologii przekładów* (1993). Barańczak jest także ważnym tłumaczem poezji polskiej na język angielski, wydał m.in. antologię *Polish Poetry of the Last Two Decades of Communist Rule: Spoiling Cannibal’s Fun* (1991, z Clare Cavanagh). [M.H.]

Roman Ingarden (1893–1970) – jeden z najwybitniejszych polskich filozofów, teoretyków literatury i sztuki. Przedstawiciel szkoły fenomenologicznej. Tłumacz dzieł filozoficznych. Studiował filozofię we Lwowie, w Wiedniu, Getyndze oraz we Fryburgu, gdzie doktoryzował się u E. Husserla. Habilitację uzyskał na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Od r. 1925 prowadził tam wykłady z ontologii i teorii poznania. W tym czasie wypracował własną teorię estetyki literackiej, którą wyłożył w dziele *Das literarische Kunstwerk* (1931, pol. *O dziele literackim*). W r. 1933 mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Filozofii na UJK. Po wojnie przeniósł się do Krakowa i został profesorem zwyczajnym w II Katedrze Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Redaktor wydawanej przez PAU Biblioteki Klasyków Filozofii; praca nad tą serią skłoniła go do sformułowania uwag o istocie przekładu. Jego poglądy na temat estetyki, ontologii dzieła literackiego oraz stosunku poetyki do lingwistyki miały inspirujący wpływ na polskich i zagranicznych literaturoznawców. Ważniejsze prace: *O poznawaniu dzieła literackiego* (1937), *Szkice z teorii literatury* (1947), *Studia z estetyki I–III* (1957–1970), *Spór o istnienie świata* (1960–1961), *U podstaw teorii poznania* (1971). [P.B.]

Zenon Klemensiewicz (1891–1969) – wybitny polski językoznawca. Studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim (magisterium z literatury). W r. 1927 uzyskał stopień doktora, a trzy lata później habilitację z językoznawstwa. W czerwcu 1939 r. przyjął nominację na profesora UJ. Po wojnie został kierownikiem Katedry Języka Polskiego UJ. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół problemów składni i historii języka polskiego, obejmując także stylistykę i pedagogikę językową. W swych studiach syntaktycznych stosował zasady gramatyki zależnościowej, jako historyk języka inspirował się francuską szkołą socjologiczną, zaś w pracach stylistycznych bliski był praskiemu strukturalizmowi. Ważniejsze monografie: *Składnia opisowa współczesnej polszczyzny kulturalnej* (1937), *Zarys składni polskiej* (I wyd. 1949), *Studia syntaktyczne I–II* (1967–1969), *Historia języka polskiego I–III* (1961–1972), *Składnia, stylistyka, pedagogika językowa* (wybór prac pod red. A. Kałkowskiej, 1982). [P.B.]

Anna Legeżyńska (ur. 1951) – polonistka, profesor Uniwersytetu Adama Mickiewicza, badaczka związane ze szkołą poznańską w przekładoznawstwie. Zajmuje się także historią poezji w XX w. oraz teorią literatury. Autorka ważnej monografii *Tłumacz i jego kompetencje autorskie. Na materiale powojennych tłumaczeń poezji A. Puszkina, W. Majakowskiego, I. Kryłowa i A. Błoka* (1986), w której analizuje tłumaczenie jako typ utworu literackiego o podwójnym zakorzenieniu autorskim i podwójnym kontekście interpretacyjnym, oraz książek poświęconych liryce współczesnej, także kobiecej, m.in. *Dom i poetycka bezdomność w liryce współczesnej* (1996), *Wisława Szymborska* (1996), *Od kochanki do psalmistki... Sylwetki, tematy i konwencje liryki kobiecej* (2009). Jest także współautorką tomów *Poezja polska po 1968 roku* (z P. Śliwińskim, 2000) i *Literatura polska XX wieku* (z B. Kaniewską i P. Śliwińskim, 2005). [M.H.]

Roman Lewicki (ur. 1953) – językoznawca i przekładoznawca. Profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, związany z Zakładem Języka Rosyjskiego przy Instytucie Filologii Słowiańskiej UMCS. Ukończył studia filologiczne na Uniwersytecie Leningradzkim. W r. 1993 habilitował się rozprawą *Konotacja obcości w przekładzie*. Zwolennik językoznawczo zorientowanych studiów deskryptywnych, koncentrujących się na kategorii odbiorcy przekładu, który kształtuje jego normę w danej społeczności. Opublikował także monografię *Przekład wobec zjawisk ponadstandardowych. Na materiale polskich przekładów współczesnej prozy rosyjskiej* (1986) i *Obcość w odbiorze przekładu* (2000) oraz wiele artykułów na temat problemu ekwiwalencji oraz czynników kulturowych w przekładzie. Redaktor serii *Przekład – Język – Kultura*. [P.B.]

Bronisław Malinowski (1884–1942) – antropolog, etnolog, religioznawca i socjolog, twórca nowoczesnej antropologii społecznej. Po studiach filozoficznych na Uniwersytecie Jagiellońskim w r. 1910 znalazł się w London School of Economics, gdzie doktoryzował się w 1916 r. W latach 1914–1918 prowadził prace terenowe w Melanezji, a później także w Afryce. Od 1927 r. kierował katedrą antropologii na Uniwersytecie Londyńskim. Od 1939 r. był profesorem Uniwersytetu Yale. Malinowski stworzył nowy paradygmat badań antropologicznych i etnologicznych, znany jako brytyjska szkoła funkcjonalna. Zrewolucjonizował swoją dziedzinę, wprowadzając metodę obserwacji uczestniczącej. Zdefiniował kulturę jako system integrujący wszelkie wymiary dziedzictwa społecznego od dóbr materialnych i procesów technicznych po magię i religię. Całość dzieł Malinowskiego została opublikowana w Polsce w trzynastotomowej edycji PWN w latach 1984–2004. W 2000 r. ukazała się także praca *Problemy znaczenia w językach pierwotnych. Formanty klasyfikujące w języku Kiriwiny wraz ze słownikiem kiriwińsko-polskim i polsko-kiriwińskim* (Kraków 2000), a dwa lata później – *Dziennik w ścisłym znaczeniu tego wyrazu*. [M.H.]

Stefania Skwarczyńska (1902–1988) – historyczka literatury, literaturoznawczyni i teatrolożka. Studiowała polonistykę i romanistykę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Tu obroniła doktorat i pierwszą w Polsce habilitację z teorii literatury (*Teoria listu*, 1937). W r. 1939 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego Łódzkiej Wolnej Wszechnicy Polskiej i przejęła na tej uczelni Katedrę Historii i Teorii Literatury. Jednostką tą kierowała również po wojnie, przekształcając ją w Instytut Teorii Literatury, Teatru i Filmu Uniwersytetu Łódzkiego. Prowadziła w niej badania nad teorią dzieła literackiego, teorią teatru oraz metodologią badań literackich. Opublikowała szereg wybitnych prac naukowych z dziedziny teorii literatury, skupiając się na zagadnieniach genealogii i dramatu. W swych badaniach w oryginalny sposób stosowała metodę fenomenologiczną. Interesowała się historycznymi realizacjami dzieła literackiego, a także przekładem literackim, badając jego funkcję oraz oddziaływanie w kulturze narodowej. Ważniejsze monografie: *Zagadnienie dramatu* (1949), *Wstęp do nauki o literaturze I–III* (1954–1965), *Mickiewicza „Historia przyszłości” i jej realizacje literackie* (1964), *Wokół teatru i literatury* (1970), *Pomiędzy*

historią a teorią literatury (1975), *Kierunki w badaniach literackich: od romantyzmu do połowy XX w.* (1984). [P.B.]

Tadeusz Sławek (ur. 1946) – anglista, literaturoznawca i teoretyk literatury, profesor Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się historią literatury angielskiej i amerykańskiej w perspektywie filozofii oraz nowoczesnych teorii krytycznych, zwłaszcza dekonstrukcji. Opublikował m.in. książki *Maszyna do pisania. O dekonstrukcjonistycznej teorii literatury* (z T. Rachwałem, 1992), *U-bywać. Człowiek, świat, przyjaźń w twórczości Williama Blake'a* (2002), *Ujmować. Henry David Thoreau i wspólnota świata* (2009) i wyróżnione Nagrodą „Literatury na Świecie” szkice *NICowanie świata. Zdania z Szekspira* (Katowice 2012). Jego zainteresowania przekładoznawcze wyrastają z inspiracji myślą Fryderyka Nietzschego i Jacques'a Derridy. Tadeusz Sławek jest również eseistą, performerem, krytykiem i tłumaczem literatury, m.in. poezji Williama Blake'a, Allena Ginsberga, Seamusa Heaney, Robinsona Jeffersa i pism Thomasa Mertona. [M.H.]

Jerzy Świąch (ur. 1939) – polonista, profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół poezji polskiej XX w., zwłaszcza okresu II wojny światowej. Jest autorem m.in. książek *Pieśń niepodległa. Model poezji konspiracyjnej 1939–1945* (1982), *Literatura polska w latach II wojny światowej* (1997), *Poezja i wojna* (2000). Badania nad przekładem literackim w kontekście historycznoliterackim i komunikacyjnym stanowią stały nurt w pracy uczonego, który w latach 1979–1984 wchodził w skład międzynarodowego Committee for Translation Studies. Wśród jego prac translologicznych wymienić należy artykuły *Z problematyki tłumaczeń parnastów i Baudelaire'a w Polsce* (1970), *Tłumaczenie a problem historii literatury* (1974), *Model komunikacji przekładowej* (1975), *Przekład a problem poetyki historycznej* (1976) oraz *Przekład poezji jako sfera „interakcji” semiotycznych* (1995). [M.H.]

Elżbieta Tabakowska (ur. 1941) – anglistka, językoznawczyni i przekładoznawca, założycielka i długoletnia kierowniczka Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się na językoznawstwie kognitywnym oraz teorii tłumaczenia. Dzięki jej publikacjom do polskiego obiegu naukowego weszła lingwistyka kognitywna. Tabakowska zaproponowała także autorską koncepcję kognitywnej poetyki przekładu. Wśród publikacji uczonej wymienić należy: *Cognitive Linguistics and the Poetics of Translation* (1993; wyd. pol. poszerz.: *Językoznawstwo kognitywne i poetyka przekładu*, 2002); *Język i obrazowanie. Wprowadzenie do językoznawstwa kognitywnego* (1993); *O przekładzie na przykładzie. Rozprawa tłumacza z „Europą” Normana Daviesa*, 1998). Jest autorką ponad 130 artykułów naukowych oraz tłumaczką m.in. książek Normana Daviesa. [M.H.]

Anna Wierzbicka (ur. 1938) – światowej sławy lingwistka. Stworzyła szkołę semantyki międzykulturowej (NSM), przyjmującą założenie, że w ludzkim umyśle istnieją pojęcia elementarne, z których zbudowane są znaczenia wszystkich słów we wszystkich językach. Po ukończeniu studiów polonistycznych na Uniwersytecie Warszawskim przyjęta do Instytutu Badań Literackich PAN. Tam też doktoryzowała się w r. 1963 na podstawie rozprawy *System składniowo-stylistyczny prozy polskiego renesansu*. Pod wpływem J. Apresjana, I. Mielczuka, R. Jakobsona, N. Chomskiego i A. Bogusławskiego zainteresowała się semantyką, co zaowocowało monografią *Dociekania semantyczne*, na podstawie której uzyskała habilitację. W r. 1972 wyjechała z Polski do Australii i objęła stanowisko wykładowcy, a potem profesora lingwistyki w Australian National University w Canberze. Centralne miejsce w jej zainteresowaniach badawczych zajmują kwestie związane z komparatystyką językowo-kulturową na gruncie uniwersalnego metajęzyka semantycznego, a także próby eksplikacji złożonych komunikatów za pomocą pojęć prostych i uniwersalnych. Ważniejsze monografie dostępne w języku polskim: *Język – umysł – kultura* (1999), *Co mówi Jezus? Wyjaśnienie przypowieści ewangelicznych w słowach prostych i uniwersalnych* (2002), *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne* (2006), *Słowa klucze. Różne języki – różne kultury* (2007). [P.B.]

Olgierd A. Wojtasiewicz (1916–1995) – językoznawca, przekładoznawca i tłumacz. Ukończył studia prawnicze i orientalistyczne w zakresie sinologii. Związany z Uniwersytetem Warszawskim – od 1976 jako profesor tej uczelni. Współorganizator Wyższego Studium Języków Obcych oraz Katedry Lingwistyki Formalnej UW, którą kierował w latach 1962–1987. Od 1954 r. pracował nad syntetycznym wstępem do teorii tłumaczenia. Owocem tej pracy była książka *Wstęp do teorii tłumaczenia*, która ukazała się w r. 1957 jako pierwsza polska naukowa monografia przekładoznawcza. W późniejszych latach zajmował się problemem równoznaczności i równokształtności w języku, stosując narzędzia semiotyki i lingwistyki transformacyjnej. Ważniejsze publikacje: *Wstęp do teorii tłumaczenia* (1957), *Towards a General Theory of Sign Systems* (1962–1967), *Formalna i semantyczna analiza polskich spójników* (1972), *Wybrane zagadnienia z teorii przekładu* (1975). [P.B.]

Seweryna Wysłouch (ur. 1940) – polonistka, teoretyk literatury, profesor Uniwersytetu Adama Mickiewicza. Jej zainteresowania naukowe koncentrowały się początkowo na problemach poetyki tekstu literackiego. Wśród jej ważnych publikacji są książki: *Proza Michała Choromańskiego* (1977) oraz *Problematyka symultanizmu w prozie* (1981). Badaczka jest także współautorką znanego podręcznika akademickiego *Poetyka stosowana* (z B. Chrzastowską, 1977). Od początku lat dziewięćdziesiątych zajmuje się w szerokim zakresie zagadnieniami semiotyki dzieła literackiego oraz związkami literatury, sztuk plastycznych i filmu. Jest założycielką Zakładu Semiotyki Literatury UAM. Opublikowała tomy studiów semiotycznych *Literatura i sztuki wizualne* (1994), *Literatura*

i semiotyka (2001) oraz *Ruchome granice literatury* (współprzekładka z B. Przy-
muszałą, 2009). [M.H.]

Jerzy Ziomek (1924–1990) – wybitny historyk i teoretyk literatury, a także przekładoznawca. Po ukończeniu studiów polonistycznych we Wrocławiu został asystentem na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie prowadził badania nad literaturą polskiego oświecenia, łącząc metodę filologiczną z marksizmem. Po przejściu w r. 1953 na Uniwersytet Poznański poświęcił się studiom literatury XVI w., których owocem była synteza uniwersytecka *Renesans*. Współpracował z Instytutem Badań Literackich PAN. Był założycielem i kierownikiem Katedry Teorii Literatury z Pracownią Komparatystyki Literackiej w Instytucie Filologii Polskiej UAM. Jego wszechstronne zainteresowania naukowe obejmowały obok historii literatury polskiej, teorii literatury, teatrologii i retoryki, również i naukę o przekładzie, której był jednym z pionierów w Polsce. Pod hasłem poszukiwania powinowactw literatury i miejsc wspólnych kultury zgromadził wokół siebie grono młodych badaczy, którzy stworzyli tzw. szkołę poznańską (wśród nich przekładoznawców takich jak E. Balcerzan, S. Barańczak, A. Legeżyńska i E. Kraskowska). Najważniejsze prace: *Renesans* (1973), *Powinowactwa literatury* (1980), *Literatura Odrodzenia* (1987), *Retoryka opisowa* (1990), *Prace ostatnie* (1994). [P.B.]